

Původ uměleckého díla^a

Původ^b zde znamená to, odkud něco pochází a díky čemu je něco tím, čím je a jaké je. To, co něco je,

^a 1960: Der Versuch (1935/37) unzureichend zufolge des ungemäßen Gebrauchs des Namens ›Wahrheit‹ für die noch zurückgehaltene Lichtung und das Gelichtete. Vgl. »Wegmarken« S. 268 ff. »Hegel und die Griechen«; »Zur Sache des Denkens«, S. 77 Fußnote »Das Ende der Philosophie und die Aufgabe des Denkens«. – *Kunst*: Das im Ereignis gebrauchte Her-vor-bringen der Lichtung des Sichverbergens – Bergens ins Ge-Bild. // Her-vor-bringen und Bilden: vgl. »Sprache und Heimat«, »Aus der Erfahrung des Denkens«.

Tento pokus z let 1935–37 je nedostatečný, protože je v něm nepřiměřeným způsobem použito slova „pravda“ pro označení ještě v pozadí udržované světliny a toho, co je osvětleno. Srv. *Hegel und die Griechen*, in: *Wegmarken*, str. 268 nn.; *Das Ende der Philosophie und die Aufgabe des Denkens*, in: *Zur Sache des Denkens*, str. 77, pozn. *. – *Umění*: V úvlasti užívané přinášení-sem-před-nás světliny sebeskrývání – ukrývání do vý-tvoru. // Přinášení-sem-před-nás a tvoření: srv. *Sprache und Heimat*, *Aus der Erfahrung des Denkens*.

^b 1960: Mißverständlich die Rede vom ›Ursprung‹ – Mýlná řeč o „původu“

a to takovým způsobem, jakým to je, nazýváme jeho bytností [Wesen]. Původ něčeho je to, odkud pochází jeho bytnost. Otázkou po původu uměleckého díla se ptáme, odkud pochází jeho bytnost. Obyčejně se má za to, že dílo pochází z činnosti umělce a jí vděčí za svůj vznik. Avšak kde se bere umělec a díky čemu je tím, čím je?^c Díky dílu, neboť má-li platit, že dílo chválí mistra, znamená to, že teprve podle díla se pozná, kdo je mistr. Umělec je původcem díla. Dílo dělá umělce. Jedno není bez druhého. Avšak ani jedno z nich samo o sobě nenese s sebou to druhé. Jak sám umělec, tak samo dílo i jejich vzájemný vztah *jsou* díky něčemu třetímu, co je vlastně tím prvním, totiž díky tomu, odkud umělec i umělecké dílo mají své jméno, díky umění.

Právě tak nutně, jako je umělec původem díla jinak, než je dílo původem umělce, je umění zajisté ještě jiným způsobem původem umělce i díla zároveň. Je však vůbec možné, aby umění bylo původem? Kde a jak je umění? Vždyť umění, to je jen slovo, kterému už dál nic skutečného neodpovídá. Možná, že by bylo správné shrnout do jedné představy to, co je na umění jediné skutečné, totiž díla a umělce. I kdyby však slovo umění označovalo více než jen tuto souhrnnou představu,

^c 1960: der, der er ist – tím, kým je

mohlo by tím, co znamená, být pouze na základě skutečnosti děl a umělců. Anebo je tomu naopak? Je zde dílo a umělec jen tehdy,^a pokud je zde umění, a to jakážto jejich původ?

Ať už bude odpověď jakákoliv, otázka po původu uměleckého díla přejde v otázku po bytnosti umění. Poněvadž však musí zůstat otevřeno, zda a jak vůbec umění jest, pokusíme se najít bytnost umění tam, kde umění bezpochyby skutečně vládne. Umění bytuje v uměleckém díle, v díle umění. Avšak co je dílo umění a jak jím je?

Co je umění, má být možno vyrozumět z díla. Co je dílo, se lze dozvědět pouze z bytnosti umění. Každý si snadno všimne, že se pohybujeme v kruhu. Obyčejný zdravý rozum požaduje, abychom se tomuto kruhu vyhnuli, poněvadž je prohřeškem proti logice. Má se za to, že co je umění, lze zjistit srovnáváním dostupných uměleckých děl. Ale jak si máme být jisti, že takovou úvahu vskutku zakládáme na uměleckých dílech, pokud předem nevíme, co je umění? Ale tak jako nelze shromažďováním znaků nalézaných na běžně dostupných uměleckých dílech dospět k bytnosti umění, nelze ji získat ani odvozením z vyšších pojmů, neboť

^a 1960: *Es die Kunst gibt. – Ono dává umění.*

i při takovém odvozování nutně počítáme s určenými postačujícími k tomu, aby se nám jako umělecké dílo nabízelo to, co za ně předem považujeme. Shromáždění znaků z dostupných uměleckých děl právě tak jako odvozování z principů je zde nemožné a tam, kde se něco takového děje, jde o sebeklam.

Tímto kruhem tedy musíme projít. Není to žádná z nouze ctnost ani nedostatek. Jít touto cestou je projev síly a vytrvat na této cestě je slavnost myšlení, za předpokladu, že myšlení je něco jako řemeslo. V kruhu se pohybuje nejen onen hlavní krok od díla k umění jakožto krok od umění k dílu, nýbrž v tomto kruhu krouží již každý jednotlivý krok, o který se pokoušíme.

Abychom našli bytnost umění skutečně vládnoucí v díle, vyhledejme skutečné dílo a ptejme se tohoto díla, co ve své bytnosti je a jak je.

Umělecká díla zná každý. Architektonická a výtvarná díla se nacházejí na veřejných místech, jsou umístěna v kostelech a obydlích. Ve sbírkách a výstavních síních jsou shromážděna umělecká díla nejrozmanitějších dob a národů. Když se na tato díla podíváme v jejich holé skutečnosti a zcela nepředpojatě, pak se ukáže: díla se vyskytují stejně přirozeně jako ostatní věci. Obraz visí na stěně stejně jako lovecká puška či klobouk. Například van Goghův obraz páru selských bot putuje z jedné výstavy na druhou. Díla jsou transportována jako

uhlí z Porúří a dřevo ze Schwarzwaldu. Hölderlinovy hymny byly při polním tažení baleny do tornistry spolu s náčiním na čištění zbraně. Beethovenova kvarteta leží ve skladech nakladatelství jako brambory ve sklepě.

Všechna díla mají tuto věčnou stránku. Co by bez ní byla? Ale tento značně hrubý a povrchní pohled na umělecká díla nás možná zarazí. S takovou představou může snad s dílem zacházet špeditér či uklízečka v muzeu. Díla přece musíme brát tak, jak se s nimi setkávají ti, kdo je prožívají a těší se z nich. Ale ani onen tolik opěvaný estetický prožitek se neobejde bez věčné stránky díla. Kamennost je ve stavbě. Dřevěnost je v řezbě. Barevnost je v malbě. Znělost hlasu v řeči slovesného díla. Zvučnost je v díle hudebním. Věčná stránka je od uměleckého díla tak neodlučná, že musíme dokonce naopak říci: stavba je v kameni. Řezba je ve dřevě. Malba je v barvách. Slovesné dílo je ve znění hlasu. Hudební dílo je v tónech. Samozřejmě – namítnete. Ano. Ale co je tato samozřejmá věčnost uměleckého díla?

Zdá se, že je zbytečné a matoucí se na to tázat, protože umělecké dílo je ještě něco víc a něco jiného než tato věčnost. Toto jiné, co na něm je, tvoří jeho uměleckost. Umělecké dílo je sice zhotovená věc, ale říká ještě něco jiného, než co je pouhá věc sama o sobě, ἄλλο ἀγορεύει. Dílo dává pomocí něčeho jiného něco veřejně na vědomost; je to alegorie. Se zhotovenou věcí

se v uměleckém díle ještě něco jiného pojí. Pojit, spojovat – řecky συμβάλλειν. Dílo je symbol.

Alegorie a symbol skýtají rámcovou představu, z jejíž perspektivy se již dlouho přistupuje k charakterizování uměleckého díla. Avšak to jedno, které v díle zjevuje něco jiného, ono jedno, které se v díle spojuje s oním jiným, je věcná stránka uměleckého díla. Téměř se zdá, že to věcné v uměleckém díle je jakousi podezdívkou, v níž a na níž je to jiné, vlastní, vybudováno. A není to právě to věcné na díle, co umělec při svém řemesle vlastně dělá?

Chtěli bychom vystihnout bezprostřední a plnou skutečnost uměleckého díla, neboť pouze tak v něm také nalezneme skutečné umění. Musíme se tedy nejdříve zaměřit na věcnou stránku díla. K tomu je třeba dostatečně jasně vědět, co je věc. Pouze pak bude možno říci, zda je umělecké dílo věcí, ale věcí, na níž je ještě cosi jiného; teprve pak bude možno rozhodnout, zda je dílo v základu něčím jiným a vůbec ne věcí.